
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Θεμελίωση και θεωρητικές προσεγγίσεις της Κοινωνιολογίας

1. Η γέννηση της Κοινωνιολογίας

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να ανατρέξετε σε παραδείγματα που να δείχνουν ότι για πολλούς αιώνες ο κοινωνιολογικός προβληματισμός ήταν στενά συνδεδεμένος με την κοινωνική και πολιτική φιλοσοφία αλλά και με τη θεολογία.
2. Να προσδιορίσετε τις κοινωνικές συνθήκες στην Ευρώπη, που επέτρεψαν τη γέννηση της Κοινωνιολογίας στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

2. Οι πρωτεργάτες της Κοινωνιολογίας

2.1. Αύγουστος Κοντ (1798-1857)

2.1.1. Γενική θεώρηση

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό   Λάθος

- α) Ο Κοντ συνδέει την επιστημονική γνώση με την κοινωνική μεταρρύθμιση.

.....
.....

- β) Κατά τον Κοντ, η Κοινωνιολογία οφείλει να απορρίψει τις μεθόδους των φυσικών επιστημών.
- .....
- .....
- γ) Ο Κοντ αντιλαμβάνεται την κοινωνία ως άθροισμα ατόμων.
- .....
- .....
- δ) Ο Κοντ εισάγει την αρχή της προτεραιότητας του όλου επί των μερών που το απαρτίζουν.
- .....
- .....

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε πώς συνδέεται η επιστημονική γνώση με την κοινωνική μεταρρύθμιση, σύμφωνα με τις απόψεις του Κοντ.
2. Να παρουσιάσετε τις μεθόδους που οφείλει να εφαρμόζει η Κοινωνιολογία προκειμένου να μελετήσει τα κοινωνικά φαινόμενα, κατά τον Κοντ.
3. Να εξηγήσετε πώς προσεγγίζει ο Κοντ τους κοινωνικούς θεσμούς.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε ποιά ήταν η προσφορά του Κοντ στη γέννηση της επιστήμης της Κοινωνιολογίας.
2. Να επισημάνετε την επίδραση του θετικισμού στη σκέψη του Κοντ.

2.1.2. Ο νόμος των τριών σταδίων

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

Να προσδιορίσετε τα ιστορικά στάδια της εξελικτικής πορείας της ανθρώπινης κοινωνίας που διακρίνει ο Κοντ.

(Οι απαντήσεις να δοθούν στα κενά διαστήματα)

- α) Το θεολογικό στάδιο
- β) Το μεταφυσικό στάδιο
- γ) Το θετικό στάδιο

2.1.3. Δυναμική και στατική Κοινωνιολογία

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

A. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

	Σωστό	Λάθος
Σύμφωνα με τις απόψεις του Κοντ:		
α) Η στατική κοινωνιολογία ερευνά την κοινωνία ως σύνολο.	☐	☐
β) Η δυναμική κοινωνιολογία επιδιώκει την ανακάλυψη των νόμων που εξηγούν το μετασχηματισμό των κοινωνιών στο πέρασμα του χρόνου.	☐	☐
γ) Η στατική όψη της κοινωνικής πραγματικότητας διαχωρίζεται από τη δυναμική όψη της.	☐	☐
B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.		

2.2. Χέρμπερτ Σπένσερ (1820-1903)

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό   Λάθος

α) Στο επίκεντρο της θεωρίας του Σπένσερ βρίσκεται η έννοια της εξέλιξης.	☐	☐
β) Ο Σπένσερ απορρίπτει την αντίληψη της κοινωνίας ως βιολογικό οργανισμό.	☐	☐
γ) Ο Σπένσερ, για την μελέτη της κοινωνίας, χρησιμοποιεί την οργανική αναλογία.	☐	☐
δ) Κατά το Σπένσερ, η αυξανόμενη διαφοροποίηση των μερών του κοινωνικού οργανισμού, συνοδεύεται από την ομοιομορφοποίηση των λειτουργιών τους.	☐	☐
ε) Σύμφωνα με τις απόψεις του Σπένσερ, στις σύνθετες κοινωνίες τα διαφοροποιημένα μέρη υποκαθιστούν πολύ εύκολα το ένα το άλλο.	☐	☐

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε πώς αντιλαμβάνεται ο Σπένσερ την έννοια της προόδου.
2. Να εξηγήσετε πώς μπορούν να μελετηθούν επιστημονικά τα κοινωνικά φαινόμενα, σύμφωνα με τις απόψεις του Σπένσερ.
3. Να εξηγήσετε πώς διασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή στις σύνθετες κοινωνίες, σύμφωνα με τις ιδέες του Σπένσερ.

Ερώτηση ανάπτυξης

Να εξηγήσετε με ποιό τρόπο ο Σπένσερ χρησιμοποιεί την οργανική αναλογία προκειμένου να μελετήσει την κοινωνία.

2.3. Καρλ Μαρξ (1818-1883)

2.3.1. Εισαγωγή – Θεμελιώδεις έννοιες

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

- A. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

Σωστό   **Λάθος**

Σύμφωνα με τις απόψεις του Μαρξ:

α) Σε ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων αντιστοιχούν συγκεκριμένες παραγωγικές σχέσεις.	☐	☐
β) Οι παραγωγικές δυνάμεις ταυτίζονται με τις παραγωγικές σχέσεις.	☐	☐
γ) Μόνο τα μέσα παραγωγής που διαθέτει κάθε κοινωνία συνιστούν την υλική υποδομή δηλαδή την οικονομική βάση της.	☐	☐
δ) Η οικονομική βάση κάθε κοινωνίας επηρεάζει μονόδρομα το επικοδόμημα.	☐	☐

- B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να αναπτύξετε τα στοιχεία που αποτελούν την οικονομική βάση και το εποικοδόμημα κάθε κοινωνίας και να περιγραφεί η μεταξύ τους σχέση.
2. Να εξηγήσετε γιατί υποστηρίζουμε ότι ο τρόπος σκέψης του Μαρξ εμπεριέχει μια υλιστική και διαλεκτική θεώρηση της ανθρώπινης κοινωνίας και ιστορίας.

2.3.2. Κοινωνικός μετασχηματισμός-Πάλη των τάξεων

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

- A.** Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο.

Σωστό   Λάθος

Σύμφωνα με τις απόψεις του Μαρξ:

α) Η τάξη που κατέχει τα μέσα παραγωγής επιβάλλει τα συμφέροντά της στο σύνολο της κοινωνίας.	☐	☐
β) Η κινητήρια δύναμη της ιστορίας και του μετασχηματισμού των κοινωνιών είναι η αλλαγή των συμφερόντων της άρχουσας τάξης.	☐	☐
γ) Η φεουδαρχική κοινωνία διαιωνιζόταν για όσο διάστημα υπήρχε ισορροπία μεταξύ των υφιστάμενων παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων.	☐	☐
δ) Η φεουδαρχική κοινωνία κατέρρευσε λόγω της ιδεολογίας που επέβαλε την κατάργηση της δουλοπαροικίας.	☐	☐

- B.** Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε τί ονομάζει ο Μαρξ «πάλη των τάξεων» και ποιός είναι ο ρόλος της στον κοινωνικό μετασχηματισμό.
2. Να αναπτύξετε την πορεία μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, έτσι όπως ερμηνεύτηκε από τον Μαρξ. (Να επισημάνετε τους λόγους κατάρρευσης του φεουδαρχικού συστήματος παραγωγής και το ρόλο της αστικής τάξης).

2.3.3. Η ανάλυση της καπιταλιστικής κοινωνίας

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε την έννοια της υπεραξίας έτσι όπως αναλύθηκε από τον Μαρξ.
2. Ο Μαρξ θεωρούσε ότι το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής θα μετασχηματιστεί σε σοσιαλιστικό. Για ποιούς λόγους οδηγήθηκε σ' αυτό το συμπέρασμα και με ποιό τρόπο πίστευε ότι θα επιτευχθεί αυτός ο μετασχηματισμός.

2.4. Εμίλ Ντυρκέμ (1858-1917)

2.4.1. Ορισμός της κοινωνιολογίας και του κοινωνικού γεγονότος

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε πώς ορίζει ο Ντυρκέμ τα κοινωνικά φαινόμενα.
2. Να περιγράψετε το αντικείμενο της κοινωνιολογίας όπως το προσδιόρισε ο Ντυρκέμ.

2.4.2. Μεθοδολογία έρευνας - Χαρακτηριστικά κοινωνικών γεγονότων

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

- A. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

Σωστό   Λάθος

Σύμφωνα με τις απόψεις του Ντυρκέμ:

α) Πρέπει να προσεγγίζουμε τα κοινωνικά φαινόμενα ως πράγματα, δηλαδή ως φυσικά γεγονότα.	☐	☐
β) Η κοινωνία είναι το άθροισμα των ατόμων μελών της.	☐	☐
γ) Ο καταμερισμός της εργασίας, στις σύγχρονες κοινωνίες, έχει ως σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας.	☐	☐

- B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να παρουσιάσετε τις μεθοδολογικές αρχές μελέτης των κοινωνικών γεγονότων που προτείνει ο Ντυρκέμ.
2. Να αναπτύξετε τα βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών φαινομένων σύμφωνα με τις απόψεις του Ντυρκέμ.
3. Να εξηγήσετε πώς αντιλαμβάνεται ο Ντυρκέμ την έννοια της συλλογικής συνείδησης.
4. Να αναλύσετε την κοινωνική λειτουργία του καταμερισμού της εργασίας όπως ερμηνεύεται στο έργο του Ντυρκέμ.

2.4.3. Μηχανική και οργανική αλληλεγγύη

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό   **Λάθος**

Σύμφωνα με τις απόψεις του Ντυρκέμ:

α) Οι απλές κοινωνίες βασίζονται στην οργανική αλληλεγγύη.

.....
.....

β) Οι διαφοροποιημένες κοινωνίες βασίζονται στην οργανική αλληλεγγύη.

.....
.....

γ) Ο καταμερισμός της εργασίας είναι το θεμέλιο συνοχής των σύγχρονων κοινωνιών.

.....
.....

δ) Η ανάγκη μεγιστοποίησης του κέρδους καθιστά αναγκαία την επέκταση του καταμερισμού της εργασίας στις σύγχρονες κοινωνίες.

.....
.....

Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα της αρίθμησής της.

Κατά το Ντυρκέμ, η γενίκευση του καταμερισμού της εργασίας και η προοδευτική επικράτηση της οργανικής αλληλεγγύης στις σύγχρονες κοινωνίες οφείλεται στην:

- α) ανάγκη μεγιστοποίησης του κέρδους
- β) φυσική και ηθική πυκνότητα
- γ) πάλη των τάξεων

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά των κοινωνιών που βασίζονται:
  - α) στην μηχανική αλληλεγγύη.
  - β) στην οργανική αλληλεγγύη.
2. Να εξηγήσετε ποιές είναι οι αιτίες της γενίκευσης του καταμερισμού της εργασίας στις σύγχρονες κοινωνίες, κατά το Ντυρκέμ.

2.4.4. Η αυτοκτονία ως κοινωνικό φαινόμενο

Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα της αρίθμησής της.

Για να μελετήσει το φαινόμενο της αυτοκτονίας, στο ομώνυμο βιβλίο του, ο Ντυρκέμ έδωσε βαρύτητα κυρίως στους παράγοντες:

- α) ψυχολογικούς
- β) ψυχολογικούς και κοινωνικούς
- γ) κοινωνικούς
- δ) βιολογικούς

Ερωτήσεις ανάπτυξης

Το 1897 ο Ντυρκέμ δημοσίευσε το βιβλίο του «Αυτοκτονία». Να δώσετε απαντήσεις στα εξής ερωτήματα:

1. Ποιός ήταν ο σκοπός της μελέτης του φαινομένου της αυτοκτονίας;
2. Ποιά μέθοδο μελέτης χρησιμοποίησε;
3. Γιατί θεώρησε ανεπαρκή την ψυχολογική ερμηνεία της αυτοκτονίας;

2.4.5. Η θρησκεία ως κοινωνικό φαινόμενο

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

A. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

Στο έργο του «Οι στοιχειώδεις μορφές της θρησκευτικής ζωής» ο Ντυρκέμ:

	Σωστό	Λάθος
α) Στοχεύει στη βαθύτερη κατανόηση των σύγχρονων κοινωνιών μέσω της μελέτης του θρησκευτικού φαινομένου.	☐	☐
β) Αντιλαμβάνεται τη θρησκεία ως συλλογική δημιουργία των ανθρώπινων κοινωνιών.	☐	☐
γ) Θεωρεί ότι το θρησκευτικό φαινόμενο ανταποκρίνεται στις ανάγκες μόνο των παλαιότερων απλών κοινωνιών.	☐	☐
δ) Ορίζει τη θρησκεία ως την ιεροποίηση των εντολών που κατασκευάστηκαν από κάποιο φωτισμένο ηγέτη.	☐	☐
ε) Πιστεύει ότι μέσω της θρησκευτικής δραστηριότητας ενισχύεται η συλλογική συνείδηση, η κοινωνική συνοχή και η κοινωνική αλληλεγγύη.	☐	☐

B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα της αριθμότης της.

Σύμφωνα με τις ιδέες του Ντυρκέμ οι άνθρωποι μέσω της θρησκευτικής δραστηριότητας λατρεύουν:

- α) ένα υπέρτατο ον που ονομάζουν Θεό
- β) την ίδια την κοινωνία
- γ) τα πνεύματα και τις ψυχές
- δ) τις δυνάμεις της φύσης

Ερωτήσεις ανάπτυξης

Κατά το Ντυρκέμ η θρησκεία δεν είναι μόνο δημιούργημα της κοινωνίας των ανθρώπων αλλά στην πραγματικότητα η ιεροποίηση της ίδιας της κοινωνίας από τα μέλη της. Να αναπτύξετε την παραπάνω άποψη.

2.5. Μαξ Βέμπερ (1864-1920)

2.5.1. Η θεωρία της κοινωνικής δράσης

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ:

	Σωστό	Λάθος
α) Το διακριτικό γνώρισμα των ανθρώπινων συμπεριφορών είναι το νόημα που εκπέμπουν.	☐	☐
β) Δράση είναι κάθε ανθρώπινη πράξη με νόημα.	☐	☐

- γ) Η Κοινωνιολογία ως επιστήμη αρκείται στην εξωτερική περιγραφή της κοινωνικής δράσης.
- .....
- .....
- δ) Το νόημα μιας δράσης μπορεί να ερμηνευτεί και όταν χρησιμοποιούμε τη φαντασία μας.
- .....
- .....
- ε) Η παραδοσιακή δράση αφορά τη συνειδητή υπακοή σε καθιερωμένα ήθη, έθιμα και μακροχρόνιες συνήθειες.
- .....
- .....

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε με ποιό τρόπο κατανοούμε και εξηγούμε μια ανθρώπινη συμπεριφορά σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ.
2. Να εξηγήσετε το ρόλο της φαντασίας στην ερμηνεία του νοήματος μιας δράσης.
3. Να αναπτύξετε με συντομία το περιεχόμενο των παρακάτω τύπων δράσης που διακρίνει ο Βέμπερ:
  - α) Ορθολογική δράση σε σχέση με ένα σκοπό.
  - β) Ορθολογική δράση σε σχέση με μια αξία.
  - γ) Συναισθηματική ή συγκινησιακή δράση.
  - δ) Παραδοσιακή δράση.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε πώς ορίζει και ο Βέμπερ την κοινωνική δράση και να δώσετε ένα παράδειγμα.
2. Να περιγράψετε πώς αντιλαμβάνεται ο Βέμπερ την Κοινωνιολογία ως επιστήμη και να αναφέρετε τους στόχους της σύμφωνα με τις απόψεις του.

3. Να αναλύσετε τους τύπους δράσης που διακρίνει ο Βέμπερ και να αναφέρετε τους τρόπους με τους οποίους ερμηνεύουμε, κατανοούμε και εξηγούμε το νόημα μιας δράσης.

2.5.2. Θρησκεία και κοινωνικός μετασχηματισμός

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε με συντομία γιατί οι Προτεστάντες ανέπτυξαν ένα πειθαρχημένο τρόπο ζωής με επίκεντρο την εργασία και τι αποτέλεσμα είχε αυτή τους η στάση.
2. Να αναφέρετε πώς ονομάζεται η ηθική που ανέπτυξαν οι Προτεστάντες.

Ερώτηση ανάπτυξης

Να αναλύσετε το ρόλο της Προτενταντικής ηθικής στην ανάπτυξη του καπιταλισμού σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ.

2.5.3. Αξιολογική ουδετερότητα

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ:

Σωστό   Λάθος

- α) Η επιστημονική δραστηριότητα τοποθετείται στην κατηγορία της ορθολογικής δράσης σε σχέση με μια αξία.

.....
.....

- β) Στις κοινωνικές επιστήμες η ανεύρεση της ιστορικής και κοινωνικής αλήθειας επιτυγχάνεται μέσω της κατανόησης της ανθρώπινης δράσης.
- .....
- .....
- γ) Στα πλαίσια της έρευνας ο επιστήμονας οφείλει να εκφράζει τις προσωπικές του απόψεις.
- .....
- .....
- δ) Η αξιολογική ουδετερότητα είναι η θεμελιώδης αρχή του επιστημονικού και ερευνητικού ήθους.
- .....
- .....

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να περιγράψετε τις αρχές που οφείλει να εφαρμόσει ο επιστήμονας προκειμένου να είναι αξιολογικά ουδέτερος, κατά τη διάρκεια της έρευνάς του, σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ. Να δώσετε ένα παράδειγμα.
2. Να προσδιορίσετε τις προϋποθέσεις με βάση τις οποίες ο επιστήμονας μπορεί να δημοσιοποιεί τις προσωπικές του απόψεις, εκτιμήσεις και αξιολογήσεις.

2.5.4. Ο ιδεότυπος

Ερωτήσεις του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

- A. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.
- Ο ιδεότυπος τον οποίο κατασκεύασε ο Βέμπερ:
	Σωστό	Λάθος
α) Είναι ένα αντίγραφο της πραγματικότητας.	☐	☐
β) Αποτελεί μια ιδεατή περιγραφή ενός φαινομένου.	☐	☐

γ) Χρησιμεύει για να κατανοήσουμε ένα πραγματικό φαινόμενο με κριτήριο το βαθμό απόκλισής του από το ιδεατό φαινόμενο.

B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερώτηση ανάπτυξης

Να εξηγήσετε για ποιό λόγο ο Βέμπερ κατασκεύασε τον ιδεότυπο, τί είναι αυτός και σε τι χρησιμεύει.

2.5.5. Πολιτική Κοινωνιολογία του Μαξ Βέμπερ

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

*Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.
Σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ:*

Σωστό   Λάθος

α) Το διακριτικό γνώρισμα του σύγχρονου κράτους είναι η γραφειοκρατία.

.....
.....

β) Η εξουσία ή κυριαρχία είναι η συγκεκριμένη έκφραση της δύναμης.

.....
.....

γ) Η άσκηση εξουσίας προϋποθέτει την απόλυτη υποταγή των εξουσιαζομένων.

.....
.....

- δ) Βάση της παραδοσιακής εξουσίας είναι το συναίσθημα.
- .....
- .....
- ε) Η πλέον τυπική μορφή σύννομης κυριαρχίας είναι η γραφειοκρατία.
- .....
- .....
- στ) Η παραδοσιακή εξουσία νομιμοποιείται εξαιτίας της χαρισματικής προσωπικότητας του ηγέτη.
- .....
- .....

Ερώτηση αντιστοίχισης

«Ο Μ.Βέμπερ διακρίνει τρεις ιδεότυπους νομιμοποιημένης εξουσίας ή κυριαρχίας». Να γράψετε το γράμμα του φαινομένου της Β'στήλης στον αντίστοιχο ιδεότυπο της Α'στήλης.

A	B
..... Σύννομη εξουσία	α) Οι κυριαρχούμενοι δεν είναι πολίτες αλλά υπήκοοι μιας εξουσίας η οποία στηρίζει τη νομιμοποίησή της στην κατοχή παραδοσιακών προνομίων.
..... Παραδοσιακή εξουσία	β) Οι εξουσιαζόμενοι υποτάσσονται στους κατόχους εξουσίας γιατί αποδέχονται το νόμιμο χαρακτήρα της εξουσίας και όχι γιατί εξαρτώνται προσωπικά από τους φορείς της.
..... Χαρισματική εξουσία	γ) Οι κυριαρχούμενοι αφιερώνονται στον ηγέτη γιατί θεωρούν ότι επιλέχθηκε και κλήθηκε για να εκπληρώσει μια αποστολή.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

Να εξηγήσετε πώς ορίζει ο Βέμπερ τις έννοιες:

1. Κράτος
2. Γραφειοκρατία
3. Εξουσία ή κυριαρχία
4. Δύναμη
5. Πολιτική

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να αναλύσετε τα συστατικά στοιχεία του πολιτικού φαινομένου σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ.
2. Να αναπτύξετε τους τρεις ιδεότυπους νομιμοποιημένης εξουσίας που διακρίνει ο Βέμπερ.

2.6. Βιλφρέντο Παρέτο (1848-1923)

2.6.1. Γενικά περί μεθόδου και τυπολογίας των συμπεριφορών

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σύμφωνα με τις απόψεις του Βιλφρέντο Παρέτο:

Σωστό   **Λάθος**

- α) Η κοινωνία είναι ένα σύστημα δηλαδή ένα σύνολο στοιχείων που βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης.

.....
.....

- β) Το αντικείμενο της Κοινωνιολογίας είναι η μελέτη των λογικών παραγόντων που κατευθύνουν την ανθρώπινη συμπεριφορά.
- .....
- .....
- γ) Το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπινων συμπεριφορών ανήκουν στην κατηγορία της λογικής δράσης.
- .....
- .....
- δ) Στις μη λογικές συμπεριφορές απουσιάζει η λογική σύνδεση μέσων και σκοπών.
- .....
- .....
- ε) Οι άνθρωποι έχουν συνείδηση της εκλογικευμένης ερμηνείας της συμπεριφοράς τους.
- .....
- .....

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε γιατί ο Παρέτο θεωρείται, από ορισμένους, ως ένας από τους θεμελιωτές της θεωρίας του λειτουργισμού και της συστημικής προσέγγισης.
2. Να αναφέρετε πώς αντιλαμβάνοταν ο Παρέτο την Κοινωνιολογία ως επιστήμη.
3. Να δώσετε ένα παράδειγμα για να εξηγήσετε γιατί ο Παρέτο θεωρούσε ότι μια συμπεριφορά αν και είναι επιστημονικά μη λογική, μπορεί να είναι κοινωνικά χρήσιμη.

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να αναπτύξετε τις δύο κατηγορίες ανθρώπινων συμπεριφορών που διακρίνει ο Παρέτο.
2. Να εξηγήσετε γιατί ο Παρέτο θεωρούσε ότι οι άνθρωποι είναι θύματα της εκλογικευτικής τους ικανότητας.

2.6.2. Κατάλοιπα και παράγωγα

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε τί ονομάζει ο Παρέτο ως παράγωγα και τι ως κατάλοιπα.
2. Να προσδιορίσετε τα παράγωγα και τα κατάλοιπα, σύμφωνα με τη θεωρία του Παρέτο, δίνοντας σχετικό παράδειγμα.

2.6.3. Θεωρία των ελίτ (θεωρία των επίλεκτων)

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό – λάθος»

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο πλαίσιο. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

Σωστό   Λάθος

Ο Βιλφρέντο Παρέτο:

- α) Διακρίνει: την κυβερνώσα ελίτ, στην οποία ανήκουν τα άτομα που επηρεάζουν σημαντικά τη διακυβέρνηση, και τη μη κυβερνώσα ελίτ.

.....
.....

- β) Ονομάζει «Αλεπούδες» τα άτομα τα οποία διακρίνονται για το δυναμισμό και την αποφασιστικότητά τους.

.....
.....

- γ) Ονομάζει «Λέοντες» τα άτομα τα οποία διακρίνονται για την πονηριά, τη διπλωματικότητα, την ευελιξία, την εφευρετικότητα και την επιδεξιότητά τους.

.....
.....

- δ) Αντιλαμβάνεται την ιστορία και την κοινωνική αλλαγή ως προϊόν της κυκλοφορίας των ελίτ.

.....
.....

ε) Θεωρεί ότι η κυκλοφορία των ελίτ μεταβάλλει ουσιαστικά την υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα.

.....
.....

Ερώτηση σύντομης απάντησης

Να περιγράψετε πώς ορίζει την ελίτ ο Παρέτο και να αναφέρετε ποιές κατηγορίες ελίτ διακρίνει.

Ερώτηση ανάπτυξης

Να αναλύσετε το ρόλο της κυκλοφορίας των ελίτ στην ιστορία και την κοινωνική αλλαγή, σύμφωνα με τη θεωρία του Παρέτο.

2.7. Γκεόργκ Ζίμελ (1858-1918)

2.7.1. Κοινωνίωση-Κοινωνία-Κοινωνιολογία

2.7.2. Μορφή και περιεχόμενο

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Πώς ορίζει ο Ζίμελ τον όρο κοινωνίωση;
2. Πώς αντιλαμβάνεται ο Ζίμελ την κοινωνία;

Ερώτηση ανάπτυξης

Να προσδιορίσετε το στόχο της Κοινωνιολογίας σύμφωνα με τις αναλύσεις του Ζίμελ.

2.7.3. Η σύγκρουση ως μορφή κοινωνίωσης

2.7.4. Κοινωνικοί τύποι

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε σύμφωνα με τις απόψεις του Ζίμελ:
  - α) Γιατί η σύγκρουση αποτελεί συχνά μέσο και προϋπόθεση διατήρησης και ενδυνάμωσης μιας σχέσης;
  - β) Ποιός είναι ο ρόλος της σύγκρουσης στην κοινωνική συνοχή;
2. Να περιγράψετε το μορφολογικό πρότυπο του «ξένου» σύμφωνα με τις αναλύσεις του Ζίμελ.
3. Να εξηγήσετε με ποιό τρόπο ο «ξένος» συμβάλλει στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας της ομάδος.

3. Κύριες Κοινωνιολογικές Σχολές και Τάσεις

3.1. Η σχολή του λειτουργισμού

3.1.1. Ο απόλυτος λειτουργισμός

Ερωτήσεις συμπλήρωσης

Να συμπληρώσετε τα κενά στα παρακάτω κείμενα:

1. Αντικείμενο του λειτουργισμού είναι: α) η περιγραφή και ανάλυση του..... και β) η κατανόηση της ..... ενός επιμέρους στοιχείου, διαμέσου των σχέσεών του με τα άλλα στοιχεία και με το ..... κοινωνικό σύστημα.
2. Οι λειτουργιστές θεώρησαν ότι κάθε κοινωνία έχει ορισμένες ανάγκες από την ικανοποίηση των οποίων εξαρτάται η ύπαρξη και η ..... λειτουργία της. Ονόμασαν τις ανάγκες αυτές ..... και προσπάθησαν να εντοπίσουν τους ..... οι οποίοι ικανοποιούν τις ανάγκες αυτές.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να αναφέρετε τι είναι ο λειτουργισμός και ποιο είναι το αντικείμενό του.
2. Να εξηγήσετε τι είναι τα λειτουργικά προαπαιτούμενα κατά τους λειτουργιστές.

Ερώτηση ανάπτυξης

«Κύρια πηγή έμπνευσης του λειτουργισμού υπήρξε η αναλογία μεταξύ βιολογικού οργανισμού και κοινωνικού συστήματος». Να εξηγήσετε με ποιο τρόπο οι λειτουργιστές χρησιμοποίησαν αυτή την αναλογία προκειμένου να μελετήσουν και να ερμηνεύσουν τα κοινωνικά φαινόμενα.

3.1.2. Ο κριτικός λειτουργισμός του Ρόμπερτ Κινγκ Μέρτον

Ερώτηση του τύπου «σωστό – λάθος» και σύντομης απάντησης

- A. Να χαρακτηρίσετε την πρόταση ως Σωστή ή Λανθασμένη, σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο.

Σωστό   **Λάθος**

Σύμφωνα με τις απόψεις του Μέρτον:

α) Ο λειτουργισμός ως μέθοδος έρευνας των κοινωνικών φαινομένων ταιριάζει περισσότερο στη μελέτη των διαφοροποιημένων κοινωνιών.	☐	☐
β) Η λειτουργική ενότητα της κοινωνίας πρέπει να θεωρείται ως δεδομένη.	☐	☐
γ) Ένας θεσμός είναι πάντα λειτουργικός για ένα τμήμα του κοινωνικού συστήματος.	☐	☐
δ) Οι λειτουργίες των θεσμών διακρίνονται σε φανερές και συγκαλυμμένες ή άδηλες.	☐	☐

- B. Να αποκαταστήσετε την ορθότητα των προτάσεων που θεωρήσατε λανθασμένες και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Ερώτηση ανάπτυξης

Να αναφέρετε τις αρχές του απόλυτου λειτουργισμού τις οποίες αμφισβητεί ο Μέρτον και να εξηγήσετε τους λόγους που τον οδήγησαν σ' αυτήν την κριτική.

3.2. Η σχολή των συγκρούσεων

3.3. Η σχολή της 'συμβολικής αλληλεπίδρασης'

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. α) Να αναπτύξετε τις απόψεις του Ραλφ Ντάρντορφ που αφορούν το ρόλο των συγκρούσεων.
β) Να αναφέρετε σε ποια σημεία ο Ντάρντορφ διαφωνεί με τις απόψεις του Μαρξ.
2. Να εξηγήσετε ποια είναι η συνεισφορά του Λούις Κόζερ στην ανάπτυξη της κοινωνιολογίας των συγκρούσεων.
3. Να εξηγήσετε με ποιο τρόπο ερμηνεύουν την ανθρώπινη συμπεριφορά οι Τζωρτζ Χέρμπερτ Μηντ και Χέρμπερτ Μπλούμερ, και να αναφέρετε την σχολή την οποία εκπροσωπούν.
4. Να παρουσιάσετε τις απόψεις του Έρβιν Γκόφμαν που αφορούν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης των ατόμων.
5. Να εξηγήσετε γιατί οι εκπρόσωποι της σχολής της 'συμβολικής αλληλεπίδρασης' απορρίπτουν την ψυχολογική θεωρία του συμπεριφορισμού.

4. Η Κοινωνιολογία στην Ελλάδα

Ερώτηση ανάπτυξης

Να προσδιορίσετε τους παράγοντες που έπαιξαν ανασταλτικό ρόλο στην επίσημη καθιέρωση της Κοινωνιολογίας ως επιστήμης, στην Ελλάδα.

Εργασίες για το σχολείο

Εργασία 1η

Ο Βέμπερ διακρίνει τους παρακάτω τύπους δράσης:

1. Ορθολογική δράση σε σχέση με ένα σκοπό
2. Ορθολογική δράση σε σχέση με μια αξία
3. Συναισθηματική ή συγκινησιακή δράση
4. Παραδοσιακή δράση

Στην Β΄ Λυκείου διδαχθήκατε την τραγωδία του Σοφοκλή «Αντιγόνη». Με βάση τις κοινωνιολογικές σας γνώσεις να συζητήσετε στην τάξη, σε ποιούς από τους παραπάνω τύπους δράσης θα εντάσσατε τη δράση α) του Κρέοντα β) της Αντιγόνης γ) του Αίμωνα.

Εργασία 2η

Σύμφωνα με τον Παρέτο οι ανθρώπινες συμπεριφορές διακρίνονται σε λογικές και μη λογικές.

- α) Να συζητήσετε στην τάξη, με ποιό τρόπο οι μαθητές εκλογικεύουν την αποτυχία τους σε ένα διαγώνισμα (τί δικαιολογίες προβάλλουν και πώς τις τεκμηριώνουν ώστε να φαίνονται λογικές).
- β) Πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν διάφορα αντικείμενα, με τη δικαιολογία ότι τους φέρνουν «τύχη», όταν θέλουν να εξασφαλίσουν την επιτυχημένη έκβαση μιας προσπάθειας (φοράνε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις πάντα τα ίδια ρούχα, γράφουν τα διαγωνίσματα με το ίδιο στυλό, φοράνε ένα συγκεκριμένο άρωμα κ.λ.π.). Παρατηρείτε τέτοιες συμπεριφορές στον εαυτό σας και σε ποιά κατηγορία θα εντάσσονταν σύμφωνα με τη θεωρία του Παρέτο;
- γ) Να βρείτε παραδείγματα από την ιστορία ή από την σημερινή εποχή για να εξηγήσετε γιατί ο Παρέτο θεωρεί ότι μια συμπεριφορά μπορεί να είναι επιστημονικά μη λογική, αλλά να είναι κοινωνικά χρήσιμη.

Εργασία 3η

Ερώτηση αντιστοίχισης

Να γράψετε το γράμμα που έχουν μπροστά οι προτάσεις στην αντίστοιχη στήλη διάκρισης των τύπων δράσης σύμφωνα με τις απόψεις του Βέμπερ.

- α) Ένας εργολάβος επιβλέπει την ανέγερση μιας οικοδομής.
- β) Ένας πυροσβέστης με κίνδυνο της ζωής του μπαίνει σε φλεγόμενο σπίτι για να σώσει ένα μωρό.
- γ) Μια ηλικιωμένη που χηρεύει ντύνεται με μαύρα για όλη την υπόλοιπη ζωή της.
- δ) Ένας βιοτέχνης παίρνει δάνειο για να επεκτείνει την επιχείρησή του.
- ε) Ένας άνδρας τραυματίζει φίλο του κατά τη διάρκεια φιλονικίας.
- στ) Ένας καπετάνιος εγκαταλείπει το ναυαγισμένο πλοίο του τελευταίος.
- ζ) Μια νεαρή μουσουλμάνα που ζει στο Παρίσι πηγαίνει στο σχολείο φορώντας «φερεντζέ».
- η) Ένας σύζυγος χειροδικεί ενάντια στη γυναίκα του γιατί πιστεύει ότι δεν είναι πιστή.
- θ) Ένας καθηγητής ετοιμάζει την προφορική βαθμολογία των μαθητών του.
- ι) Ένας Έλληνας σουβλίζει κάθε χρόνο αρνί το Πάσχα.
- κ) Ένας στρατιώτης χάνει τη ζωή του για να υπερασπιστεί τη σημαία της πατρίδος του.
- λ) Ένας εργαζόμενος που απολύεται καταστρέφει το γραφείο του εργοδότη του.

Ορθολογική δράση σε σχέση με ένα σκοπό.	Ορθολογική δράση σε σχέση με μια αξία	Συναισθηματική ή συγκινησιακή δράση	Παραδοσιακή δράση

Εργασίες για το σπίτι

Εργασία 1η

Πηγή

«Η κοινωνιολογία, όπως την αντιλαμβάνεται ο Ντυρκέμ, είναι η μελέτη των ουσιωδώς κοινωνικών γεγονότων και η εξήγηση των γεγονότων αυτών με κοινωνιολογικό τρόπο. (...)

Η αντίληψη του Ντυρκέμ για την κοινωνιολογία στηρίζεται σε μια θεωρία του κοινωνικού γεγονότος. Στόχος του Ντυρκέμ είναι να αποδείξει ότι μπορεί και ότι πρέπει να υπάρξει μια κοινωνιολογία που να είναι αντικειμενική επιστήμη, σύμφωνη με το πρότυπο των άλλων επιστημών και με αντικείμενο το κοινωνικό γεγονός. Δύο πράγματα είναι αναγκαία για να υπάρξει κοινωνιολογία: Πρέπει, πρώτον, να έχει ειδικό αντικείμενο, που να διακρίνεται από τα αντικείμενα των άλλων επιστημών. Πρέπει, δεύτερον, το αντικείμενο αυτό να παρατηρείται και να εξηγείται με τρόπο όμοιο με εκείνον που παρατηρούνται και εξηγούνται τα αντικείμενα των άλλων επιστημών. Η διπλή αυτή απαίτηση οδηγεί στις δύο περίφημες διατυπώσεις, με τις οποίες συνοψίζεται γενικά η σκέψη του Ντυρκέμ: πρέπει να αντιμετωπίζουμε τα κοινωνικά γεγονότα ως πράγματα· χαρακτηριστικό του κοινωνικού γεγονότος είναι ότι ασκεί εξαναγκασμό πάνω στα άτομα.

*Η πρώτη διατύπωση συζητήθηκε πάρα πολύ, όπως μαρτυρεί και το βιβλίο του Jules Monnerot, *Les Faits sociaux ne sont pas des choses* [Τα κοινωνικά γεγονότα δεν είναι πράγματα] και απαιτεί μια προσπάθεια κατανόησης. Αφετηρία είναι η ιδέα ότι δεν γνωρίζουμε, με την επιστημονική έννοια της λέξης γνωρίζω, το τί είναι τα κοινωνικά φαινόμενα που μας περιβάλλουν, μέσα στα οποία ζούμε, και θα μπορούσαμε να πούμε, τα οποία ζούμε. Δεν γνωρίζουμε τί είναι το κράτος, η κυριαρχία, η πολιτική ελευθερία, η δημοκρατία, ο σοσιαλισμός ή ο κομμουνισμός. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν έχουμε κάποια ιδέα γι'αυτά. Ακριβώς όμως επειδή έχουμε γι'αυτά μια θολή και συγκεχυμένη ιδέα, έχει σημασία να θεωρήσουμε τα κοινωνικά γεγονότα ως πράγματα, να απαλλαγούμε δηλαδή από προκαταβολικές έννοιες και προλήψεις που μας παραλύουν όταν θέλουμε να τα γνωρίσουμε επιστημονικά. Πρέπει να*

παρατηρούμε τα κοινωνικά γεγονότα από τα έξω, να τα ανακαλύπτουμε όπως τα φυσικά γεγονότα. Επειδή έχουμε την αυταπάτη ότι γνωρίζουμε τις κοινωνικές πραγματικότητες, έχει σημασία να πειστούμε ότι δεν μας γίνονται άμεσα γνωστές. Με την έννοια αυτή ο Ντυρκέμ τονίζει ότι πρέπει να αντιμετωπίζουμε τα κοινωνικά γεγονότα ως πράγματα. Τα πράγματα είναι καθετί το δεδομένο, καθετί το προσφερόμενο ή μάλλον το επιβαλλόμενο στην παρατήρηση. (...)

Αναγνωρίζουμε ένα κοινωνικό γεγονός από το ότι επιβάλλεται στο άτομο. Και ο Ντυρκέμ δίνει σειρά παραδειγμάτων, πολύ διαφορετικών άλλωστε μεταξύ τους, που δείχνουν πόσο πολλές έννοιες παίρνει στη σκέψη του ο όρος του εξαναγκασμού. Εξαναγκασμός υπάρχει όταν σε μια συνάθροιση ή μέσα στο πλήθος επιβάλλεται σε όλους ένα συναίσθημα ή μεταδίδεται σε όλους μια συλλογική αντίδραση, για παράδειγμα το γέλιο. Ένα τέτοιο φαινόμενο είναι τυπικά κοινωνικό επειδή υπόβαθρο και υποκείμενο έχει το σύνολο της ομάδας και όχι ένα επιμέρους άτομο. (...) Ο Ντυρκέμ παίρνει ακόμη ως παράδειγμα τα ρεύματα της κοινής γνώμης, που ωθούν στο γάμο, στην αυτοκτονία, σε μεγαλύτερη ή μικρότερη γεννητικότητα, και τα ονομάζει καταστάσεις της συλλογικής ψυχής. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί θεσμοί, το δίκαιο, οιπίστεις, έχουν κι αυτά το χαρακτηριστικό ότι δίνονται από τα έξω στον καθένα και επιβάλλονται σε όλους.

Μαζικά φαινόμενα, ρεύματα της κοινής γνώμης, ηθικές επιταγές, παιδεία, δίκαιο καιπίστεις,ό,τι δηλαδή Γερμανοί συγγραφείς αποκαλούν αντικειμενικό πνεύμα: όλα τα γεγονότα ο Ντυρκέμ τα βάζει στην ίδια κατηγορία, γιατί σε όλα βρίσκει το ίδιο θεμελιώδες χαρακτηριστικό. Είναι γεγονότα γενικά γιατί είναι συλλογικά· διαφέρουν ως προς τις επιπτώσεις που έχουν πάνω σε κάθε άτομο· υπόστρωμα έχουν το σύνολο της κοινότητας. Συνεπώς δικαιούμεθα να πούμε: «Κοινωνικό γεγονός είναι κάθε τρόπος, καθορισμένος ή όχι, που μπορεί να ασκήσει πάνω στο άτομο εξωτερικό εξαναγκασμό ή που γενικεύεται σε όλη την κοινωνία, διατηρώντας ταυτόχρονα τη δική του ύπαρξη, πούναι ανεξάρτητη από τις επιμέρους εκδηλώσεις του». (Οι κανόνες της κοινωνιολογικής μεθόδου, σ.14)».

Ραϋμόν Αρόν, *Η εξέλιξη της Κοινωνιολογικής σκέψης*,
Τόμος Β' εκδόσεις «Γνώση», (σελ. 86-88)

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο και με βάση τις κοινωνιολογικές σας γνώσεις να απαντήσετε στο εξής ερώτημα:

Σύμφωνα με τον ορισμό του κοινωνικού γεγονότος κατά τον Ντυρκέμ, η μόδα αποτελεί κοινωνικό γεγονός ή φαινόμενο και γιατί;

Εργασία 2η

Πηγή

«(...) Ο ιδεότυπος είναι μια πνευματική κατασκευή. Σχηματίζεται με τον τονισμό ή την υπερβολή ενός ή περισσότερων χαρακτηριστικών ή απόψεων που παρατηρούνται στην πραγματικότητα. Ο τύπος, που δημιουργείται με τον τρόπο αυτόν, μπορεί να ονομαστεί ιδεατός, γιατί υπάρχει μόνο σαν ιδέα. Δεν υπάρχει περίπτωση, λέει ο Βέμπερ, τα φαινόμενα που παρατηρούνται στη ζωή να συμπέσουν ακριβώς με τον πνευματικά συγκροτημένο τύπο. Ο τύπος όμως μπορεί να ονομαστεί καθαρός και με την έννοια που θεωρεί ο χημικός καθαρό ένα στοιχείο, το οποίο έχει αποχωριστεί από τα άλλα στοιχεία με τα οποία βρίσκεται συνενωμένο στη φυσική του κατάσταση πριν από κάθε χημική ανάλυση. Ο ιδεότυπος διαφέρει από το στατιστικό ή όποιον άλλο μέσο όρο. Πρόκειται μάλλον για μια ακραία περίπτωση, μια ηθελημένη μονόπλευρη υπερβολή μερικών χαρακτηριστικών για να σχηματιστεί μια ομοιογενής πνευματική εικόνα. Η εικόνα αυτή, που μπορεί να είναι μια κατασκευή όπως η «γραφειοκρατία» ή «ο σύγχρονος καπιταλισμός», προσφέρει μια εννοιολογική σαφήνεια με την οποία μπορεί να αναλυθεί η σύνθετη πραγματικότητα.

Ο ιδεότυπος δεν αποτελεί επιστημονική υπόθεση. Δεν είναι εργαλείο για την ανάλυση συγκεκριμένων ιστορικών γεγονότων ή καταστάσεων. Μια τέτοια ανάλυση απαιτεί έννοιες που έχουν οριστεί με ακρίβεια και χωρίς αμφιβολίες-πρότυπα που μπορούν να διατυπωθούν με ιδεοτύπους. Ο ιδεότυπος είναι μια περιοριστική έννοια προς την οποία συγκρίνονται, κατά τη διαδικασία της διερευνήσεως, πραγματικές καταστάσεις ή δράσεις. Ο Βέμπερ πιστεύει πως όταν μελετάμε έτσι τη συγκεκριμένη πραγματικότητα μπορούμε να εξακριβώσουμε αν υπάρχουν αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων της ή όχι».

N.S.TIMASHEFF-G.A.THEODORSON, *Ιστορία των Κοινωνιολογικών Θεωριών*, GUTENBERG, Αθήνα 1983, (σελ .262 ,263)

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο και με βάση τις γνώσεις που αποκτήσατε από τη διδασκαλία του σχολικού σας βιβλίου, να επεξεργαστείτε το ακόλουθο θέμα:

Να κατασκευάσετε τον ιδεότυπο της παιδείας. Να καταγράψετε, κατά τη γνώμη σας, τα βασικά χαρακτηριστικά του και τις αποκλίσεις που παρατηρούνται σε σχέση με την πραγματικότητα. (Στη σελίδα 226-227 του σχολικού σας βιβλίου αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά του ιδεότυπου της γραφειοκρατίας που κατασκεύασε ο Βέμπερ. Μπορείτε να τα συμβουλευτείτε ως παράδειγμα ιδεότυπου).

Εργασία 3η

Αφού μελετήσετε τις απόψεις των πρωτεργατών της Κοινωνιολογίας, που περιέχονται στο σχολικό σας βιβλίο:

- α) Να προσδιορίσετε πώς αντιλαμβάνονται την Κοινωνιολογία ως επιστήμη οι:
Αύγουστος Κοντ, Εμίλ Ντυρκέμ, Μαξ Βέμπερ, Βιλφρέντο Παρέτο.
- β) Να εντοπίσετε τα σημεία σύγκλισης των απόψεών τους καθώς και αυτά στα οποία υπάρχουν διαφοροποιήσεις.